

Nr 37.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1932 kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om upphävande av 6 § b) i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisad motion nr 84 har herr *Ström* hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan lagändring, att stycket b i 6 § i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension föreslås utgå».

Till stöd för yrkandet anföres i motionen följande:

»Lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension stadgar i 6 § stycket b, att annan befattningshavare än innehavare av domarämbete må, vid uppnåendet av den stadgade pensionsåldern, av Konungen eller den myndighet, som äger att från tjänsten bevilja avsked, kunna medgivas anstånd med avskedet från tjänsten, dock högst till fyllda sjuttio år.

Ifrågavarande bestämmelse har av myndigheterna tillämpats mycket olika. Medan en del myndigheter icke alls medgiva dylikt anstånd, lämnas sådant av andra myndigheter. I de fall då anstånd medgives, torde detta i huvudsak ske med hänsyn tagen till av den åldrige befattningshavaren uttalad önskan. Otvivelaktigt medför dock bestämmelsens tillämpande vissa mindre tillfredsställande förhållanden. Icke minst är så förhållandet, om man tager i betraktande det hinder i befordringsförhållandena, som härigenom uppstår. Då de ordinarie befattningarnas antal ej är så stort, är det också fullt förklarligt, att ett allmänt missnöje är rådande bland personalen beträffande de fall, då ifrågavarande bestämmelse blivit tillämpad. Detta är så mycket mer fallet, då något egentligt statsintresse icke motiverar bestämmelsens bibehållande. I varje fall är så förhållandet i vad det gäller lägre personal.

Ett förhållande som man i detta sammanhang icke heller kan bortse ifrån är den rådande arbetslösheten, som ju är särskilt omfattande bland ungdomen. Ett av det nuvarande samhällets främsta problem är också otvivelaktigt att söka bereda arbetstillfällen för det uppväxande släktet. Att samtidigt härmed bibehålla en särbestämmelse, vilken möjliggör för åldriga personer, för vilkas försörjning är ordnat på annat sätt, att genom kvarstående i tjänst minska arbetstillfällena för yngre och fullt arbetsföra, kan icke vara förenligt med statens intressen. Några egentliga skäl för ett bibehållande av bestämmelsen ifråga synas icke heller föreligga, varför jag anser, att den påtalade bestämmelsen bör utgå.»

Beträffande de befattningshavare, å vilka 1907 års lag angående civila tjänst innehavares rätt till pension äger tillämpning, gäller för närvarande i fråga om skyldighet till avgång från tjänsten, att sådan skyldighet inträder vid uppnående av den för pensionsrätt stadgade levnadsåldern, Konungen

Utskottet

eller, där viss ämbetsmyndighet äger att från tjänsten avskeda, den myndigheten obetaget att låta med avskedet anstå, därest och så länge tjänstnehavaren prövas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna, dock icke i något fall längre än till fyllda sjuttio år. Utskottet bortser härvid från de särskilda regler, som gälla dels för innehavare av domarämbete, dels ock för de fall, då avgångsskyldighet före pensionsåldern föreligger på grund av olycksfall i tjänsten, sjukdom eller minskad arbetsförmåga.

Vad däremot angår de befattningshavare vid kommunikationsverken, å vilka den för dessa verk gällande särskilda pensionslagen av år 1920 äger tillämpning, är för nämnda befattningshavare i förevarande hänseende stadgat, att avgångsskyldighet — likaledes fränsett fall av sjukpensionering m. m. — inträder vid uppnådd pensionsålder, Konungen eller, där Konungen ej tillsatt befattningen, vederbörande styrelse obetaget att låta med avskedet anstå, därest och så länge tjänstemannen prövas kunna på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna, dock icke i något fall längre tid än tre år.

Den starkare begränsning av möjligheterna att medgiva anstånd med avsked efter uppnådd pensionsålder, som sålunda gäller för kommunikationsverken i jämförelse med den allmänna civilförvaltningen, tillkom genom beslut vid 1925 års riksdag på förslag av bankoutskottet. Samtidigt föreslog utskottet, att en föreskrift av samma innebörd som den för kommunikationsverken nu stadgade skulle införas i den nya civila tjänstepensionslag, vartill förslag av Kungl. Maj:t framlagts för nämnda års riksdag. Nämnda lagförslag, som i huvudsak biträdades av utskottet, förföll emellertid i sin helhet genom kamrarnas skiljaktiga beslut.

De båda förslag till civil tjänstepensionslag, som efter frågans behandling vid 1925 års riksdag avgivits av särskilda sakkunnigberedningar — nämligen 1921 års pensionskommitté och 1926 års pensionsutredning — innehålla med avseende å rätten för vederbörande ämbetsmyndighet att låta anstå med avsked för befattningshavare, som uppnått pensionsåldern, stadganden av enahanda innebörd som den av utskottet år 1925 förordade föreskriften.

I detta sammanhang må erinras, att för de statliga och statsunderstödda personalgrupper, vilka äro anslutna till statens pensionsanstalt, i förevarande hänseende gäller som allmän regel, att befattningshavare, vilken uppnått pensionsåldern, må av vederbörande huvudman tillåtas kvarstå i befattningen, därest och så länge han prövas kunna på ett tillfredsställande sätt sköta tjänsten, dock icke längre än under fem år. I allmänhet kräves emellertid för meddelande av anstånd med avsked, att vederbörande statsmyndighet därtill lämnat tillstånd. För några personalgrupper — lasarettsläkare, extra provinsialläkare samt överläkare vid tuberkulossjukvårdsanstalter — är stadgat, att dylikt tillstånd icke i något fall må medgivas för längre tid än två år. Sistnämnda begränsning tillkom på förslag av bankoutskottet i samband med ifrågavarande gruppers införande i pensionsanstalten år 1926.

Enligt utskottets mening kunna goda skäl anföras för införande av en starkare begränsning än den nuvarande beträffande möjligheten att för civila

tjänstinnehavare bevilja anstånd med avsked efter uppnådd pensionsålder. Utskottet anser sig emellertid icke böra tillstyrka att, såsom motionären torde hava åsyftat, riksdagen skulle taga initiativ till en ändring i detta syfte av 1907 års civila pensionslag. På sätt av det anförda torde framgå och såsom i utskottets denna dag avgivna utlåtande nr 36 närmare belysts, har frågan om antagande av en helt ny civil tjänstepensionslag sedan flera år tillbaka stått på dagordningen; och i denna fråga pågår för närvarande ny utredning genom en den 30 juni 1930 tillsatt sakkunnigberedning, de s. k. 1930 års pensionssakkunniga. I avvaktan på lösningen av frågan om ny civil pensionslagstiftning hava statsmakterna låtit anstå med prövningen av åtskilliga aktuella detaljfrågor beträffande pensioneringen av ordinarie personal tillhörande den allmänna civilförvaltningen. Bland sådana detaljfrågor må nämnas frågorna om kvinnliga befattningshavares pensionsålder, om pensions- och tjänstålder för åtskilliga särskilda befattningshavargrupper, om ändrade regler för tillgodoräknande i pensionshänseende av anställningstid utom statens tjänst, om nya bestämmelser rörande förtidspensionering av personal m. m. Ifrågavarande frågor hava ansetts böra prövas i samband med behandling av ärendet om ny civil pensionslag, vilket ärende — även om det på grund av olika omständigheter ännu icke blivit till slutlig prövning framfört — dock torde kunna väntas inom en nära framtid bliva underkastat Kungl. Maj:ts och riksdagens behandling.

Enligt utskottets mening måste det anses mindre lämpligt att, där ej tvingande skäl föreligga, från det större komplexet av principiella pensionsfrågor utbryta särskilda detaljfrågor till separat behandling. I överensstämmelse med denna uppfattning har utskottet också under senare år avstyrkt framkomna detaljförslag, vilkas omedelbara lösning icke ansetts vara oundgängligen nödvändig. Ej heller den här förevarande frågan kan enligt utskottets mening anses vara av den trängande beskaffenhet, att icke prövningen av densamma kan uppskjutas i avvaktan på en blivande behandling av frågan om ny pensionslagstiftning. Fastmera synes ett dylikt uppskov i och för sig vara påkallat, när frågan om anstånd med avsked efter uppnådd pensionsålder lämpligen synes böra ses i samband med bestämmandet av den normala avgångsåldern för olika befattningshavargrupper och med frågan om ändrade regler för förtidspensionering i vissa fall m. m.

Då utskottet i överensstämmelse med här angiven uppfattning avstyrker åtgärder från riksdagens sida i anledning av den föreliggande motionen, innebär detta emellertid icke, att enligt utskottets åsikt de nu gällande bestämmelserna — vare sig för allmänna civilförvaltningen eller för kommunikationsverken — böra utnyttjas för ett medgivande i större utsträckning av anstånd med avsked efter uppnådd pensionsålder. Redan i samband med sin behandling av frågan vid 1925 års riksdag uttalade utskottet, att med hänsyn till statens intresse av effektivitet i tjänstgöringen anstånd med avsked endast i undantagsfall borde ifrågakomma. Denna mening vidhåller utskottet fortfarande. Huruvida de nuvarande bestämmelserna tillämpas på ett sätt, som ur statsintressets synpunkt kan anses mindre tillfredsställande,

kan givetvis icke bedömas utan en närmare undersökning, varom utskottet icke ansett nödigt att i detta sammanhang föranstalta. Utskottet vill emellertid erinra om att för en eller annan personalgrupp den normala avgångsåldern för närvarande enligt den civila pensionslagen är bestämd på sådant sätt, att anstånd med avsked för fullt tjänstedugliga befattningshavare i vissa fall kan finnas vara ur statsekonomisk synpunkt väl motiverat. Detta gäller dock rena undantagsfall, och såsom regel böra föreliggande möjligheter att medgiva anstånd med avsked begagnas med den största varsamhet.

Utskottet vill slutligen framhålla, att man vid en blivande behandling av frågan om ytterligare begränsning av rätten att medgiva anstånd med avsked efter uppnådd pensionsålder näppeligen synes kunna gå så långt, som i motionen åsyftas, nämligen till ett fullständigt borttagande av möjligheten till dylikt anstånd. Vid en reglering av hithörande förhållanden torde statens intresse böra i främsta rummet beaktas, och det vill då synas, som om staten icke borde avhända sig möjligheten att i särskilda fall begagna sig av en befattningshavares arbetskraft för någon kortare tid efter uppnådd åldersgräns. Det må erinras, att de förslag, som vid de under senare år pågående utredningarna framkommit rörande ändrade regler för förtidspensionering, åsyftat att vinna en smidigare anpassning av pensioneringen efter förhållandena i varje särskilt fall, och det synes knappast vara välbetänkt att, samtidigt med möjliggörande av en dylik anpassning beträffande avgångsskyldigheten *före* uppnådd pensionsålder, åvägabringa en alldeles ovillkorlig åtstramning av reglerna för avgångsskyldigheten *efter* nämnda åldersgräns. Sistnämnda synpunkt är emellertid ägnad att ytterligare framhäva önskvärdheten av att den här föreliggande frågan behandlas i samband med närliggande spörsmål på pensionsväsendets område.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion II: 84 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 29 april 1932.

På bankoutskottets vägnar:

C. E. SVENSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *C. E. Svensson*, *Gustafsson* i Stensholm, *Lindgren*, *Johansson* i Östersund, *Johansson* i Friggeråker, *Ström* i Lidköping, *Stendahl* och *Berling*;

från andra kammaren: herrar *Svensson* i Betingetorp*, *Wikström*, *Höglund* i Göteborg, *Ryberg*, *Carlsson* i Solberga, *Leffler*, *Törnkvist* i Bjuv* och *Paulsen**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Höglund* i Göteborg, som yrkat bifall till motionen.